

Державна податкова адміністрація України

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Національного університету
державної податкової служби України
(економіка, право)

№ 3(50) 2010

№ 3(50) 2010

НАУКОВИЙ ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЕКОНОМІКА, ПРАВО)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного редактора

Заступник головного редактора

Відповідальний секретар

Мельник П.В.,

доктор економічних наук, професор

Тарангуд А.А.,

доктор економічних наук, професор

Цимбад П.В.,

доктор юридичних наук, професор

Василькова Т.В.,

кандидат економічних наук, доцент

Андрущенко В.А.,

доктор економічних наук, професор

Бахін В.П.,

доктор юридичних наук, професор

Білоус В.Т.,

доктор юридичних наук, професор

Варналій З.С.,

доктор економічних наук, професор

Воронова А.К.,

доктор юридичних наук, професор

Галянтч М.К.,

доктор юридичних наук, доцент

Гончаренко В.В.,

доктор економічних наук, професор

Горленко І.О.,

доктор географічних наук, професор

Дедекаєв В.А.,

доктор економічних наук, професор

Долгий О.А.,

доктор наук з державного управління, професор

Костіна Н.І.,

доктор економічних наук, професор

Лисенко В.В.,

доктор юридичних наук, професор

Нечай А.А.,

доктор юридичних наук

Ніколаєв В.П.,

доктор економічних наук, професор

Онишко С.В.,

доктор економічних наук, професор

Попович В.М.,

доктор юридичних наук, професор

Ріппа С.П.,

доктор економічних наук, професор

Тимченко А.Д.,

доктор юридичних наук, професор

Чугаєв А.О.,

доктор економічних наук, професор

Шишка Р.Б.,

доктор юридичних наук, професор

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету ДПС України, протокол № 1 від 30 серпня 2010 року.

Фахове видання економічного та юридичного спрямування
(постанова президії ВАКУ України від 10 лютого 2010 р. № 1-05/1)

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.
Рукописи рецензуються редакційною колегією.
Зміни тексту та скорочення, що впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією за погодженням авторів.
При передруку матеріалів посилення на "Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)" обов'язкове.

Свідоцтво про
державну реєстрацію
КВ № 13430-2314 ПР
від 10.12.2007 р.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ ТА ВИДАВЦЯ: вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., Україна, 08201.

Тел. (04497) 60-9-94,

e-mail: visnik@asta.edu.ua. Веб-сайт: www.asta.edu.ua

© Національний університет державної податкової служби України, 2010

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДЕРЖАВНОЇ
ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЕКОНОМІКА, ПРАВО)**

Засновник та видавець
Національний університет
державної податкової служби
України

Щоквартальний
науковий журнал

Заснований у
травні 1997 р. **№ 3 (50) 2010**

УДК 33/34 + 657

ЗМІСТ

Економіка

Дедекаєв В.А., Пелепей Н.П. Досвід застосування стратегічного аналізу в управлінні адміністративно-командною системою.....4

Шевчук С.В. Інноваційна діяльність України: стан та проблеми розвитку.....13

Дола Н.В. Досвід державного стратегічного планування та програмно-цільового управління народним господарством у КНР.....19

Лобунець Т.В. Наслідки залучення міжнародного капіталу: зовнішній корпоративний борг.....25

Мискіна О.О. Критичний аналіз сучасних підходів до визначення категорії „інвестиції”.....32

Фінанси, грошовий обіг і кредит

Костіна Н.І., Кононець О.Я., Сучок С.В. Моделювання страхування вкладів населення 39

Белінська Я.В. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України.....45

Прокопенко І.А. Фіскальне регулювання залучення іноземного капіталу в Україну.....54

Пацай Б.Д. Інформаційні технології фінансового моніторингу та аналізу діяльності підприємств.....60

Жуковська Я.М. Проблеми та перспективи діяльності комерційних банків України.....64

Податки

Коваленко Ю.М., Борейко Н.М. Мінімізація податкових зобов'язань при здійсненні операцій у сфері електронної комерції.....70

Канцур І.Г. Теоретичні засади податкового навантаження.....77

Тарашенко В.А. Контроль використання податкових пільг.....83

Іванишина О.С. Теоретико-методологічні підходи до визначення фіскальної ефективності податкової системи.....91

Риженко І.Є. Оптимізація процесу планування роботи контрольно-перевірочних підрозділів державної податкової служби України.....99

Ірпінь – 2010

Облік, аналіз і аудит

Шара Є.Ю., Лісовий А.В. Принципи фінансового обліку суб'єктів господарювання.....	105
Чирва А.А. Аналіз виробничих затрат на хлібопекарних підприємствах.....	112

Право
Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Касьяненко Л.М. Планування як складова фінансово-правового процесу.....	119
Марченко В.Б. Система уповноважених органів у сфері адміністрування податків.....	126
Трофімова Л.В., Куц М.О. Роль Європейського суду з прав людини у вирішенні спорів з питань оподаткування.....	133
Ігонін Р.В. Реформування органів примусового виконання судових рішень.....	142
Чеховська І.В. Генезис сімейної політики в Україні.....	150
Шем'яков О.П., Папков С.М. Форми і методи діяльності спеціальних підрозділів судової міліції.....	160
Оніщик Ю.В. Співвідношення категорій „суб'єкт фінансового права” та „суб'єкт фінансових правовідносин”.....	164
Андруняк-Шпілер В.І. Правові засади оподаткування майна: історичний аспект.....	170
Машковська І.Л. Правові засади податку на додану вартість як джерела доходів Державного бюджету України.....	176
Фоменко Ю.О. Актуальні проблеми проектування бюджету.....	182
Кобзар В.В. Реалізація адміністративно-правового статусу працівника кримінально-виконавчої установи.....	188
Браславський Р.Б. Правові засади взаємодії податкової служби з іншими правоохоронними органами.....	195

Кримінальне право, кримінальний процес і криміналістика

Клименко Н.І. Поняття „взаємодія” в діяльності правоохоронних органів.....	200
Мельник П.В. Кримінологічні проблеми забезпечення охорони праці як складової соціальної політики України.....	204
Петросян В.Г. Тактика виявлення злочинів, вчинених суб'єктами підприємництва, з ознаками фіктивності.....	210
Коваль Т.Ф. Поняття та види злочинів в українському і російському кримінальному праві XV–XVI ст.....	218
Ринажєвський Б.М. Правове регулювання застосування примусових заходів військовослужбовцями військової служби правопорядку у Збройних силах України.....	225
Грек Т.Б. Порівняльна характеристика провадження у кримінальних справах України і Польщі за чинним законодавством.....	234
Константинов С.Ф. Запобіжні заходи міліції щодо протидії алкоголізації населення.....	241
Клиничук І.В. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: аналіз складу злочину та проблеми кваліфікації.....	247

Гарбовський Л.А., Завидняк В.І., Лісова Н.В. Майнові покарання у випадках вчинення контрабанди.....	256
<i>Міжнародне право</i>	
Сеїдов А.Д. Гарантія права на свободу і личну неприкосновенність в уголовном процесі.....	262
Гусейнов Т. Норми міжнародного і національного права о отриманні екологічної інформації.....	268

УДК 336.02

І. Г. Канцур,
Національний університет
ДПС України

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

У статті досліджено сутність поняття „податкове навантаження”, проведено аналіз податкового навантаження на валовий внутрішній продукт за окремими країнами, надано пропозиції щодо зниження податкового навантаження.

In this paper the essence of the concept of “tax burden”, the analysis of the tax burden on GDP for individual countries, given the proposal to reduce the tax burden.

Ключові слова: податки, податкове навантаження, податкова політика, податкова система.

Загальновідомо, що надмірне податкове навантаження є негативним фактором державної податкової політики, який відповідно впливає на розвиток економічних відносин у країні, стримує ділову активність суб'єктів господарювання, уповільнює зростання валового внутрішнього продукту та є однією з причин виникнення такого кризового явища у суспільстві, як соціальна напруженість.

Податкова політика відіграє особливу роль у реалізації соціальної функції держави, прямо чи опосередковано впливаючи на соціально-економічні процеси. Добре продумана і виважена податкова політика створює стимули для залучення більшої кількості громадян у підприємницьку діяльність, формує базу для інтенсивного розвитку виробництва і так забезпечує передумови для зростання податкових надходжень.

В останні роки в Україні все частіше ставиться питання щодо зниження податкового навантаження, оскільки на сучасному етапі розвитку економіки держава, з одного боку, прагне максимізувати надходження у бюджет, а з іншого – повинна створювати сприятливі умови для розвитку виробництва. Тому держава повинна визначити оптимальний рівень навантаження на економіку й, зокрема, на суб'єктів господарювання. Адже загальновідомо, що „добре оподаткування – фундамент суспільного бюджету – це одна з головних ознак демократії і вагома складова соціального капіталу” [11, с. 58].

Питання податкового навантаження та його впливу на економічну активність і доходи платників були предметом спеціальних досліджень на початку минулого століття. Їм присвячено ряд монографій і статей таких вчених, як К. Брауер, П. Гензель, П. Мікеладзе, Е. Селігман, А. Соколов, К. Шмельов та ін.

Подальший розвиток цих досліджень у контексті визначення сутності та величини надлишкового податкового навантаження було здійснено в межах теорії оптимального оподаткування вченими А. Гарбергером, П. Самуельсоном, Дж. Стігліцом та ін.

Теоретичні основи сучасних наукових підходів до визначення та оцінки важкості податкового навантаження в Україні, причин та наслідків його нерівномірного розподілу між суб'єктами господарювання, тенденцій та шляхів зміни закладені в роботах вітчизняних економістів В. Андрущенка, В. Вишневського, І. Луїної, П. Мельника, А. Соколовської, В. Федосова, Л. Шаблістої та ін.

Мета даної статті – визначення впливу податкового навантаження на соціально-економічний розвиток держави та виявлення основних способів його зниження.

Проблема податкового навантаження останнім часом є однією з найбільш дискусійних. У науковій літературі важко знайти однозначне визначення цього поняття. Під податковим навантаженням розуміють податковий тягар, податковий тиск, податковий прес, рівень податків, рівень оподаткування. У більшості наявних публікацій визначення податкового навантаження розмиті за ємністю та змістом, хоча, по суті, вони є синонімами, і розбіжність полягає лише в обраних підходах.

У цілому можна виділити два підходи до розуміння податкового навантаження:

1) податкове навантаження як кількісна характеристика. Прихильники цього підходу розглядають податкове навантаження як відносний показник, що характеризує частку податків і зборів, які платник податків зобов'язаний сплатити у бюджет [5, с. 155];

2) податкове навантаження як якісна характеристика. Тут автори дають більш глибоке значення цієї економічної категорії та оцінюють вплив оподаткування в цілому на економіку, а також на її галузі й окремі економічні суб'єкти [10, с. 5].

Професор А. Соколовська визначає податкове навантаження як ефекти впливу податків на економіку в цілому та на окремих їх платників, пов'язані з економічними обмеженнями, що виникають у результаті сплати податків і відволікання коштів від інших можливих напрямів їх використання [10, с. 5].

В „Оксфордському тлумачному словнику” „податкове навантаження” розглядається як сума податку, сплаченого фізичною особою або організацією [12].

У „Фінансовому словнику” „податкове навантаження визначається як „питома вага всіх податкових платежів за певний час (фінансовий рік) і величина валового доходу платника податку” [1].

На нашу думку, податкове навантаження – це кількісні та якісні характеристики впливу системи оподаткування на соціально-економічні процеси у державі, це результат взаємодії податкової системи та людини.

Податки і податкова система країни забезпечують близько 80 % державних фінансів України [2]. Специфіка побудови податкової системи впливає на загальний стан країни, включаючи рівень тінізації економіки і, як наслідок, рівень злочинності, корумпованості в країні.

Зростання податкового навантаження вище деякої межі викликає зниження розмірів державних фінансів, що перебувають під управлінням держави, з одночасним зростанням тінізації економіки [2]. З іншого боку, зайве зниження податкового навантаження не дозволяє державі повноцінно виконувати свої функції.

Отже, саме через ці причини, важливо підтримувати деякий оптимальний рівень оподаткування в країні, причому значення цього оптимуму для різних країн може істотно відрізнятися. На жаль, в Україні питання оптимізації оподаткування значною мірою не вирішено, тому дослідження в цьому напрямі є досить актуальним.

Проблема надмірного податкового навантаження досить гостро стоїть сьогодні перед Україною. За різними даними, рівень податкового навантаження в Україні становить „70 %–80 % отриманого доходу без урахування податкових навантажень на заробітну плату і собівартість продукції” [4, с. 46–52], у той час як у розвинених країнах світу розмір цього показника коливається від 30 % (у Сполучених Штатах Америки та Туреччині) до 52 % (у Швеції) [6, с. 84–87].

Актуальність адекватної оцінки важкості податкового навантаження в Україні та визначення напрямку його зміни спричинена, з одного боку, об’єктивною суперечністю між потребами збільшення рівня перерозподілу ВВП через податкову систему держави та її бюджет, продиктованими сучасними вимогами до розвитку освіти, науки, охорони здоров’я, що визначаються глобальними процесами, а також необхідністю у реалізації широкомасштабних соціальних програм, які відповідають моделі соціально орієнтованої ринкової економіки, і можливостями забезпечити такий перерозподіл, обмеженим низьким рівнем соціально-економічного розвитку країни, необхідністю першочергово вирішити проблеми забезпечення сталого економічного зростання, активізації підприємницької діяльності. З іншого боку, її актуальність зумовлена необхідністю змінити певні стереотипи суспільної свідомості, згідно з якими підвищення загального рівня податкового тягаря ототожнюється з підвищенням податкових ставок, що розглядається як ледь чи не єдина причина низької ділової активності суб’єктів господарювання, „тінізації” економіки, відтоку національних капіталів за кордон. Відповідно зниження податкових ставок оцінюється як таке, безпосереднім наслідком якого повинно стати подолання зазначених негараздів.

На сьогодні рівень податкового навантаження на фізичних осіб в Україні є невиправдано високим і потребує його перегляду у напрямі зменшення, шляхом зниження діючих в Україні податкових ставок. Податкове навантаження на середнього українця як споживача необґрунтовано вищий, ніж на виробника, і в динаміці цей податковий тиск постійно збільшується, про що свідчать дані про структуру доходів зведеного бюджету за окремими країнами (табл. 1, за даними [7, 8, 9]).

Таблиця 1

Структура доходів Зведеного бюджету України, Російської Федерації та Республіки Білорусь, 2000–2007 рр.

Бюджетна стаття		Доходи, всього	з них у % до доходів:		
			податок на прибуток підприємств	податок на додану вартість	акцизний збір
Україна, млрд. грн	2000 р.	49 117,9	15,7	19,2	4,6
	2007 р.	219 936,5	15,6	27,0	4,8
Російська Федерація, млрд. руб	2000 р.	1 132,1	2,4	32,8	11,6
	2007 р.	13 250,7	16,4	17,1	2,4
Республіка Білорусь, млрд. білор. руб	2000 р.	3 181,0	13,8	25,7	8,0
	2007 р.	48 049,0	8,0	18,0	6,3

Аналіз податкового навантаження на ВВП за окремими країнами показав, що в Україні, на відміну від інших країн, цей показник за рахунок податку на додану вартість за 2000–2007 рр. підвищився найбільше – майже в 1,5 раза, а за рахунок акцизного збору – на 15 %, тобто інтенсивність зростання податкового навантаження на ВВП в Україні найвища порівняно з іншими країнами (табл. 2, за даними [7, 8, 9]).

Таблиця 2

Податкове навантаження на валовий внутрішній продукт України, Російської Федерації та Республіки Білорусь, 2000–2007 рр.

Бюджетна стаття		Доходи, всього	з них:		
			податок на прибуток підприємств	податок на додану вартість	акцизний збір
Україна, % до ВВП	2000 р.	28,9	4,5	5,6	1,3
	2007 р.	30,8	4,8	8,3	1,5
Темп зростання (зниження)		1,066	1,067	1,482	1,154
Російська Федерація, % до ВВП	2000 р.	16,3	2,6	5,4	1,9
	2007 р.	40,2	6,6	6,8	1,0
Темп зростання (зниження)		2,466	2,538	1,259	0,526
Республіка Білорусь, % до ВВП	2000 р.	34,8	4,8	9,0	8,0
	2007 р.	49,5	4,0	8,9	3,1
Темп зростання (зниження)		1,422	0,833	0,989	0,388

З даних таблиці 2 можна зробити висновок, що на відміну від Російської Федерації та Республіки Білорусь, в Україні податкове навантаження на валовий внутрішній продукт за рахунок податку на додану вартість і за рахунок акцизного збору в динаміці більш інтенсивно зростає за рахунок споживачів, ніж за рахунок виробників. Надмірний податковий тягар для споживачів в Україні та погіршення матеріального добробуту населення внаслідок оподаткування є дуже важливими аргументами на користь необхідності в удосконаленні податкової політики.

Реформування податкової системи, на нашу думку, повинно бути спрямовано на:

- зниження податкових ставок;
- спрощення системи оподаткування, механізмів сплати податків, ведення податкового обліку;
- покращання якості адміністрування податкових платежів.

Як свідчить досвід податкових реформ у розвинених країнах, зменшення рівня оподаткування шляхом зниження податкових ставок зазвичай не супроводжується швидким

зростанням податкових надходжень до бюджету через уповільнену реакцію економічних суб'єктів на зазначене зниження податкових ставок. Таким чином, як свідчить практика, зниження податкових ставок у перші роки супроводжується зменшенням податкових надходжень до бюджету. І якщо вдається суттєво скоротити обсяг державних видатків, то показники бюджетного дефіциту зростатимуть. Саме тому, на нашу думку, зменшення податкового навантаження повинно відбуватися поступово, шляхом зниження ставок не відразу щодо більшості податків, що забезпечують велику частку дохідної частини державного бюджету, а поетапно на кожний з податків окремо, що дозволить уникнути як скорочення державних витрат, яке, як правило, реалізується внаслідок відмови держави від фінансування різних соціальних програм, так і підвищення показників бюджетного дефіциту.

Крім того, поступове зниження податкового навантаження на фізичних осіб призведе до формування цілого ряду позитивних зрушень в економічній і податковій сферах. У першу чергу зазначене зменшення сприятиме збільшенню заощаджень домогосподарств, підвищенню платоспроможного попиту населення, що, в свою чергу, сприятиме розвитку виробництва та збільшенню реальних доходів платників податків і, як наслідок, – зростанню податкової бази. Також до позитивних зрушень, викликаних зменшенням податкового навантаження, можна віднести детінізацію економіки, легалізацію доходів платників податків внаслідок зникнення стимулів для ухилення від сплати податків.

Складність оподаткування, за результатами досліджень експертів Світового банку, негативно позначається на таких параметрах, як щільність бізнес-структур у розрахунку на душу населення, загальна якість інфраструктури для бізнесу та навіть якість системи освіти. Доцільно зазначити, що за складовою „сплата податків” у рейтингу „Ведення бізнесу у 2008 р.” наша країна посідає передостаннє місце зі 178 країн, нижчу позицію займає Білорусь. Водночас країни, які мають кращі умови зі сплати податків і різних внесків, мають вищий рівень добробуту громадян, нижчий рівень безробіття, особливо серед жінок. Причина проста – обтяжлива податкова система диспропорційно завдає шкоди малому бізнесу, надто в секторі послуг, де працює більшість жінок [13, с. 39–40].

Як показує досвід зарубіжних країн, актуальним напрямом у проведенні податкових реформ є запровадження звітування через Інтернет. Подання податкової звітності в он-лайнному режимі створює значні економічні і соціальні вигоди для суспільства. Поряд із зменшенням витрат бізнес-сектора, при такому варіанті значно зменшується кількість особистих контактів зі службовцями податкових служб, що, в свою чергу, призводить до зменшення рівня корупційності в податкових органах.

Для покращання ситуації з адмініструванням податків доцільно здійснити такі кроки: спростити ведення податкового обліку, максимально наблизити його до бухгалтерського обліку; зменшити кількість платежів і відповідно податкових періодів для подання податкової звітності; спростити та зменшити обсяг податкових декларацій. Введення в дію таких заходів сприятиме зниженню податкового навантаження та зменшенню кількості порушень податкового законодавства.

Отже, податкове навантаження – це кількісні та якісні характеристики впливу системи оподаткування на соціально-економічні процеси у державі.

Сьогодні рівень податкового навантаження в Україні невиправдано високий, – це є важливим аргументом необхідності вдосконалення податкової політики.

Вважаємо за доцільне, спрямувати політику у сфері податків на „податкове розвантаження” економіки, яке можна забезпечити, поступово знижуючи податкові ставки та розширюючи бази їх оподаткування; спрощуючи системи оподаткування; поліпшуючи податкове адміністрування та забезпечуючи його прозорість. Такі кроки сприяли б насамперед зниженню податкового навантаження, прискоренню економічного розвитку, без якого неможливе реальне розширення податкової бази, поступовій детінізації економічного простору та зміцненню можливостей соціально-економічного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. К. : Знання, КОО, 2000. – 471 с.
2. Крисоватий А. І. Податкова система / А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – Тернопіль, 2004. – 331 с.
3. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці / Мельник П. В. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 362 с.
4. Онишко С. В. Реальності та перешкоди на шляху до ефективної системи оподаткування / С. В. Онишко // Проблеми фінансово-кредитного регулювання в перехідній економіці : збірник наукових праць / Інститут економіки НАН. – К., 1996. – С. 46–52.
5. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія / [за заг. ред. Ю. В. Іванова]. – Х. : ВД „ІНЖЕК”, 2007. – 448 с.
6. Про оподаткування доходів підприємств і організацій : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 23. – С. 333.
7. Сайт Государственного комитета статистики Республики Беларусь // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.belstat.gov.by> – Название с титул. экрана.
8. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
9. Сайт Росстата // [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.gks.ru> – Название с титул. экрана.
10. Соколовська А. М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. М. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4–12.
11. Суспільні фінанси і суспільний вибір : два протилежних бачення держави / Б'юкенен, Джеймс М., Масгрейв, Ричард А.; пер. з англ. – К. : Вид. дім „КМ Академія”, 2004. – 175 с.
12. Финансы. Оксфордский толковый словарь. Англо-русский. – М. : Весь Мир, 1997. – С. 414.
13. Doing Business 2008. Comparing regulation in 178 economies / The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. – 2008. – Режим доступу : www.doingbusiness.org.

Подано до редакції 11 березня 2010 р.